

Dr.h.c. mult. prof. Ing. MIROSLAV BADIDA, PhD.
Ing. TIBOR DZURO, PhD.
doc. Ing. RUŽENA KRÁLIKOVÁ, PhD.
doc. Ing. JURAJ ŠEBO, PhD.

REVITALIZÁCIA EUTROFIZOVANÝCH VÔD

Recenzenti:

prof. Ing. Dagmar Samešová, PhD., (SK)

Fakulta ekológie a environmentalistiky, Technická univerzita vo Zvolene

prof. Mgr. Juraj Ladomerský, CSc., (SK)

Fakulta prírodných vied, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

prof. Ing. Dušan Šebo, PhD., (SK)

SEBEX, s.r.o., Košice

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť textu nesmie byť použitá na ďalšie šírenie akoukoľvek formou bez predchádzajúceho ohlasu autorov. Za odbornú náplň odborného textu zodpovedajú autori.

Návrh obálky: Ing. Tibor Dzuro, PhD.

Vydavateľ: Strojnícka fakulta, TU v Košiciach, Letná 9, 042 00 Košice

Tlač: Univerzitná knižnica, TU v Košiciach, Boženy Němcovej 7, 042 00 Košice

REVITALIZÁCIA EUTROFIZOVANÝCH VÔD

© Dr.h.c. mult. prof. Ing. Miroslav Badida, PhD.

© Ing. Tibor Dzuro, PhD.

© doc. Ing. Ružena Králiková, PhD.

© doc. Ing. Juraj Šebo, PhD.

Monografia vznikla na základe riešenia projektu EŠF ITMS 26220120060: Podporovaným operačným programom Výskum a vývoj financovaný ERDF (75 %) a projektu KEGA č. 045TUKE-4/2018 (25 %).

ISBN 978-80-553-3265-9

Obsah

PREHĽAD SKRATIEK	11
ZÁKLADNÉ POJMY	13
ÚVOD	17
1 VODA AKO ZLOŽKA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA A PRÍRODNÝ ZDROJ	21
1.1 Funkcia vody v prírode	21
1.2 Senzorické vlastnosti vody	24
1.3 Rozdelenie vôd	25
1.4 Znečisťovanie vôd	26
1.4.1 Znečisťovanie podzemných vôd	27
1.4.2 Znečisťovanie povrchových vôd	29
1.4.2.1. Povaha a vlastnosti znečisťujúcich látok	31
1.4.2.2. Akosť povrchových vôd a spôsob ich klasifikácie	33
1.5 Biochemické procesy vo vodách - samočistiace biochemické procesy	36
1.6 Čistenie odpadových vôd	39
2 POZNATKY A INFORMÁCIE Z OBLASTI REVITALIZÁCIE EUTROFIZOVANÝCH VÔD	41
2.1 Eutrofizácia	41
2.2 Príčiny eutrofizácie	44
2.3 Dôsledky eutrofizácie	45
2.4 Negatívne dopady masívneho rozvoja vodného kvetu na ekosystém	45
2.4.1 Vodný kvet	45
2.4.1.1. Koncentrácia živín a plynov	46
2.4.1.2. Slnéčné žiarenie, teplota a pH	47
2.5 Monitorovanie eutrofizácie	47
2.5.1 Národný program monitorovania kvality vody	47
2.5.1.1. Indikátory využívané pre monitoring	49
2.6 Opatrenia na zníženie fosforu a dusíka	49
3 FYTOPLANKTÓN, SINICE A RIASY VO VODNOM PROSTREDÍ	51
3.1 Fytoplanktón	51
3.1.1 Vertikálna a horizontálna zonácia fytoplanktónu	52
3.2 Celková charakteristika siníc/cyanobaktérií	53
3.2.1 Terminológia siníc	53

3.2.2	Evolúcia siníc.....	54
3.2.3	Ekológia siníc	54
3.2.3.1.	Sladkovodné prostredie.....	54
3.2.3.2.	Morské prostredie.....	55
3.2.3.3.	Brakické prostredie	55
3.2.4	Stavba bunky siníc	56
3.2.5	Morfológia a cytológia siníc.....	56
3.2.6	Rozmnožovanie siníc	59
3.2.7	Systematické členenie siníc.....	60
3.2.8	Látky produkované sinicami.....	62
3.2.8.1.	Hepatotoxíny	64
3.2.8.2.	Neurotoxíny	65
3.2.8.3.	Cytotoxíny.....	66
3.2.8.4.	Dermatotoxíny.....	66
3.2.8.5.	Dráždivé toxíny	66
3.2.9	Degradácia toxínov vo vodnom a pôdnom ekosystéme.....	67
3.3	Celková charakteristika rias	67
3.3.1	Stavba bunky rias	68
3.3.2	Rozmnožovanie rias.....	68
3.3.3	Význam rias	68
3.3.4	Systematické členenie rias.....	69
3.3.5	Toxíny rias	71
3.3.5.1.	Paralytické toxíny (PSP - Paralytic Shellfish Poisoning).....	71
3.3.5.2.	Amnestické toxíny (ASP - Amnesic Shellfish Poisoning).....	72
3.3.5.3.	Hnačkové toxíny (DSP - Diarrhetic Shellfish Poisoning).....	72
3.3.5.4.	Neurotické toxíny (NSP - Neurotoxic Shellfish Poisoning)	72
3.4	Sinice a riasy v polárnych oblastiach	72
3.5	Adaptácie na stres a spôsoby prežitia	73
3.6	Zloženie siníc a rias	74

3.6.1	Proteíny	75
3.6.2	Polysacharidy	75
3.6.3	Lipidy.....	77
3.6.4	Minerálne látky	77
3.6.5	Vitamíny.....	78
4	PREHĽAD SÚČASNÉHO STAVU VÔD NA SLOVENSKU A EURÓPSKEJ ÚNII	79
4.1	Súčasný stav na Slovensku	79
4.2	Súčasný stav v EÚ.....	87
4.3	Informovanie verejnosti.....	90
4.4	Ukazovatele kvality vôd rekreačných oblastí.....	90
4.5	Zdravotné riziká z kúpania	92
4.5.1	Prípady otravy človeka.....	92
4.5.2	Rekreačné kúpanie.....	92
4.5.3	Prevenca	93
4.6	Legislatíva Slovenskej republiky a EÚ v oblasti vôd	93
4.6.1	Identifikácia vody určenej na kúpanie podľa rámcovej smernice o vode 2000/60/ES	94
4.6.2	Legislatíva Slovenskej republiky.....	94
4.6.2.1	Zabezpečenie ochrany vôd a jej udržateľného využívania prostredníctvom chránených území.....	95
4.6.3	Legislatíva Európskej únie.....	96
5	METÓDY NA ELIMINÁCIU SINÍC A RIAS V STOJATÝCH VODÁCH	99
5.1	Biologická metóda	99
5.1.1	Vysadzovanie dravých rýb.....	100
5.1.2	Vysadzovanie bylinožravých rýb	100
5.1.3	Biotické interakcie na zneškodňovanie siníc	102
5.2	Chemická metóda.....	106
5.2.1	Algicídy	106
5.2.2	Herbicídy	107
5.2.3	Flokulanty	107
5.2.4	Koagulanty	107

5.3	Fyzikálna metóda	108
5.3.1	Použitie ultrazvuku	108
5.3.2	Elektrolýza	108
5.4	Mechanická metóda	110
5.4.1	Zber biomasy.....	110
5.4.2	Metódy na redukciu živín v nádrži.....	111
5.4.2.1.	Prekrývanie sedimentov	112
5.4.2.2.	Oxidácia sedimentov pomocou dusičnanov (metóda RIPLOX) ..	113
5.4.2.3.	Prevzdušnenie	114
5.4.3	Asanačné opatrenia na dne nádrží.....	116
5.4.4	Tienenie hladiny.....	118
5.4.5	Odstraňovanie biomasy z povrchu vodnej hladiny pomocou plavidlá	119
6	METODIKA NA EXAKTNÉ MONITOROVANIE VPLYVU TECHNOLOGIE A ZARIADENIA NA REVITALIZÁCIU STOJATÝCH VÔD	121
6.1	Odber vzoriek	121
6.2	Stanovenie počtu siníc a rias z biosestónu	123
6.2.1	Metódy zahustenia vzorky.....	123
6.2.1.1.	Sedimentácia	123
6.2.1.2.	Centrifugácia	124
6.2.1.3.	Membránová filtrácia	125
6.3	Mikroskopická analýza.....	125
6.3.1	Počítacie komôrky	125
6.3.2	Počítanie organizmov.....	127
6.4	Stanovenie počtu jedincov na 1 ml	128
6.4.1	Rušivé vplyvy stanovenia	131
7	TECHNICKÉ ZARIADENIA NA REVITALIZÁCIU STOJATÝCH VÔD.....	133
7.1	Plavákové revitalizačné zariadenie.....	133
7.1.1	Plavákové zariadenie s hviezdicovou elektródou zapojené na diódový usmerňovač.....	133
7.1.2	Plavákové zariadenie s hviezdicovou elektródou zapojené na veterné dynamo.....	142

7.1.3	Meranie dosahu elektrolytického zariadenia.....	149
7.1.4	Overenie technického zariadenia v praxi	161
7.1.4.1.	Experiment v interiéri	165
7.1.4.2.	Experiment v exteriéri	166
7.1.4.3.	Vyhodnotenie experimentu	169
7.1.4.4.	Záver experimentu.....	172
7.2	Katamaránové zariadenie na zber zneškodnených siníc a rias	173
7.2.1	Konštrukčné riešenia katamaránového zariadenia.....	173
7.2.2	Plaváky	179
7.2.3	Zberný kontajner	180
7.2.4	Sedadlo.....	181
7.2.4.1.	Polypropylén kopolymér	181
7.2.5	Konštrukcia pásového lisu a solárnych panelov	182
7.2.6	Katamaránové zariadenie.....	184
7.2.7	Riadenie katamaránového zariadenia	188
7.2.8	Prevoz katamaránového zariadenia	190
7.2.8.1.	Návrh prívesu s valčekomým dopravníkom.....	190
7.3	Pevnostné a hydrostatické výpočty.....	194
7.3.1	Teoretická časť.....	194
7.3.1.1.	Hydrostatický vztlak.....	194
7.3.1.2.	Stabilita plávania.....	195
7.3.1.3.	Dynamický odpor	196
7.3.1.4.	Trecí odpor	196
7.3.1.5.	Tlakový odpor.....	197
7.3.1.6.	Vlnový odpor.....	198
7.3.1.7.	Odpor vzduchu.....	198
7.3.1.8.	Celkový hydrostatický odpor.....	199
7.3.1.9.	Dynamický vztlak	199
7.3.2	Výpočtová časť.....	200

7.3.2.1. Katamaránové zariadenie na zber zneškodnených siníc a rias	200
7.3.2.2. Plavákové zariadenie s hviezdicovou elektródou zapojené na diódový usmerňovač	205
7.3.2.3. Plavákové zariadenie s hviezdicovou elektródou zapojené na veterné dynamo	208
ZÁVER	211
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	213
PRÍLOHY	225